

JAKUB BIELAMOWICZ
PIOTR GAWRYCKI

MOŁDAWIA W PRZEDEDNIU WYBORÓW PARLAMENTARNYCH 2025

INSTYTUT NOWEJ EUROPY 2025

O NAS

Institut Nowej Europy jest ośrodkiem badawczym (think tankiem) prowadzącym działalność analityczną w zakresie polityki międzynarodowej, gospodarki, bezpieczeństwa oraz nowych technologii, ze szczególnym uwzględnieniem procesu integracji europejskiej i roli Polski w tym procesie.

Misją Instytutu jest tworzenie merytorycznych podstaw i animowanie dyskusji o przyszłości Europy w zmieniającym się łańdźwie światowym oraz globalnym wyścigu technologicznym; wzmocnienie i usprawnianie instytucji krajowych oraz unijnych; a także oddziaływanie na kształt i kierunek polskiej polityki europejskiej i zagranicznej. Nieodłącznym elementem tej misji jest podnoszenie świadomości społecznej o procesach zachodzących w integrującej się Europie.

INE realizuje swoją misję poprzez kreowanie nowych rozwiązań dla polityk publicznych, tworzenie platformy wymiany myśli dla naukowców, publicystów i komentatorów, a także zwiększanie dostępu społeczeństwa do wiedzy eksperckiej.

Publikujemy raporty, pogłębione analizy eksperckie, jak również komentarze bieżące. Tworzymy centra kompetencji oraz programy analityczno-badawcze (Europa, Indo-Pacyfik, Bezpieczeństwo, Trójmorze). Współpracujemy z polskimi i zagranicznymi ośrodkami eksperckimi.

AUTOR

Jakub Bielamowicz - Absolwent prawa UJ i handlu zagranicznego SGH. Studiował także na Uniwersytecie Wiedeńskim. Odbił staże parlamentarne (Parlament Europejski, Kongres USA) i dyplomatyczne (Stałe Przedstawicielstwo RP przy ONZ w Wiedniu, Konsulat USA w Krakowie). W latach 2016-2019 pracował w Ambasadzie Szwajcarii w Polsce jako asystent ambasadora ds. politycznych i ekonomicznych. W INE zajmuje się Europą Środkową i Bałkanami.

AUTOR

Piotr Gawrycki - Absolwent stosunków międzynarodowych na Uniwersytecie w Białymstoku. Zainteresowania badawcze skupia wokół obszaru postradzieckiego, ze szczególnym uwzględnieniem Republiki Mołdawii, państw nieuznawanych oraz mniejszości etnicznych i narodowych.

Redakcja i korekta: Ernest Szymala

Projekt graficzny: Zespół INE

Grafiki: Canva

© Copyright by Institute of New Europe

SPIS TREŚCI

- 1. Wprowadzenie: stawka wyborów parlamentarnych w 2025 roku - str. 5**
- 2. Ewolucja mołdawskiej sceny politycznej - str. 8**
- 3. Geopolityczne uwarunkowania Mołdawii - str. 13**
- 4. Wewnętrzne linie podziału - str. 16**
- 5. Zagrożenia dla przebiegu procesu wyborczego - str. 21**
- 6. PODSUMOWANIE: Powyborcze scenariusze - str. 24**
- 7. Bibliografia - str. 27**

Piotr Gawrycki, Jakub Bielałowicz

RAPORT W PIGUŁCE

Mołdawia znajduje się ponownie na politycznym rozdrożu, a wybory parlamentarne zaplanowane na 28 września 2025 roku zapowiadają się jako jedne z najważniejszych w jej postsowieckiej historii. Wybory te nie są jedynie rywalizacją między poszczególnymi siłami politycznymi, lecz stanowią kluczowy test dla integralności instytucjonalnej i orientacji geopolitycznej kraju. Od wyniku głosowania zależy, czy Mołdawia utrzyma swoją proeuropejską trajektorię, zapoczątkowaną przełomowym zwycięstwem wyborczym Partii Działania i Solidarności (PAS) w 2021 roku, czy też zwróci się znów w kierunku rosyjskiej strefy wpływów. Krajobraz wyborczy ujawnia zasadniczy spór polityczny: obecny rząd PAS prowadzi kampanię opartą na obietnicy integracji europejskiej jako gwarancji bezpieczeństwa i suwerenności, co jest narracją dodatkowo wzmocnioną przez trwającą wojnę w sąsiedniej Ukrainie. Z drugiej strony, podzielona, ale strategicznie zdywersyfikowana opozycja stara się wykorzystać powszechne niezadowolenie społeczne wynikające przede wszystkim z trudności gospodarczych, wysokiej inflacji i braku widocznych postępów w zapowiadanych reformach.

Na scenie politycznej dominują cztery główne obozy. Rządząca PAS, kierowana przez prezydent Maię Sandu i premiera Dorina Receana, prezentuje prounijny, antykorupcyjny program, ale obciążona jest rozczarowującym bilansem pierwszej kadencji u władzy. Prorosyjska opozycja, niegdyś stanowiąca monolityczny blok, uległa pewnemu rozdrobnieniu: oprócz „suwerenistycznego” sojuszu komunistów i socjalistów w opozycji do rządu PAS stoi także radykalny, populistyczny ruch „Zwycięstwo”, kontrolowany przez prorosyjskiego oligarchę Ilana Șora, oraz nowy centrowy blok „Alternatywa”, który ma na celu przyciągnięcie wyborców rozczarowanych zarówno rządem, jak i tradycyjną opozycją.

Rywalizacja wyborcza toczy się w cieniu licznych ataków hybrydowych Federacji Rosyjskiej, która usiłuje zdestabilizować Mołdawię i podważyć jej proces demokratyczny, przede wszystkim za pomocą nielegalnego finansowania prorosyjskich podmiotów politycznych, kampanii dezinformacyjnych, cyberataków i szantażu energetycznego. Unia Europejska z kolei stała się kluczowym graczem, zapewniającym Mołdawii znaczące wsparcie finansowe oraz perspektywę akcesji, wiążąc tym samym swoją wiarygodność w regionie z przetrwaniem proeuropejskiego rządu w Kiszyniowie.

Niniejszy raport analizuje złożoną grę wymienionych czynników. Bada historyczny kontekst wyborów z 2021 i 2024 roku, przedstawia szczegółową ocenę najważniejszych podmiotów politycznych i ich strategii oraz analizuje wpływ wojny w Ukrainie. Publikacja ponadto bada wewnętrzne linie podziału, w szczególności trudności gospodarcze i niezadowolenie społeczne z rosnących kosztów życia, które będą kształtować zachowanie wyborców. Na koniec raport omawia potencjalne ryzyka dla przebiegu procesu wyborczego i przedstawia trzy prawdopodobne scenariusze powyborcze: odnowioną większość PAS, niestabilną koalicję pod wodzą PAS lub rządy prorosyjskiej opozycji, która z dużym prawdopodobieństwem istotnie zmieniłaby kurs polityczny Mołdawii.

1. WPROWADZENIE: STAWKA WYBORÓW PARLAMENTARNYCH W 2025 ROKU

Wybory parlamentarne zaplanowane na 28 września 2025 roku stanowią jeden z najważniejszych testów wyborczych od czasu ogłoszenia niepodległości przez Mołdawię w 1991 roku. Rywalizacja ta jest powszechnie postrzegana, zarówno w kraju, jak i na arenie międzynarodowej, jako tradycyjny plebiscyt w sprawie geopolitycznej przyszłości Mołdawii. Prezydent Maia Sandu określiła je jako „ostateczną bitwę” na drodze Kiszyniowa do członkostwa w Unii Europejskiej, czyli procesu, który zostanie albo utrwalony, albo istotnie zahamowany przez wyniki wyborów. Przy urnach Mołdawianie będą podejmowali decyzję w warunkach zewnętrznej groźby rosyjskiej agresji hybrydowej, spotęgowanej przez toczącą się wojnę w sąsiedniej Ukrainie, oraz wewnętrznego niezadowolenia społecznego, napędzanego przez uporczywe kryzysy gospodarcze i odczuwalny spadek poziomu życia. Wybory będą zatem barometrem tego, czy obietnica długoterminowego europejskiego bezpieczeństwa przeważy nad aktualnymi trudnościami gospodarczymi.

Aby zdać sobie sprawę z wagi wyborów w 2025 roku, kluczowe jest zrozumienie politycznego trzęsienia ziemi, jakim były przeprowadzone cztery lata wcześniej przedterminowe wybory parlamentarne. Doszło do nich w wyniku kulminacji głębokiego kryzysu instytucjonalnego paraliżującego państwo.

1.1. Impas polityczny po wyborach prezydenckich w 2020 roku

Po wyborze Mai Sandu, prozachodniej reformatorki, na urząd prezydenta pod koniec 2020 r. Mołdawia znalazła się w stanie poważnego klinczu instytucjonalnego. Wrogo nastawiona większość parlamentarna, kierowana przez prorosyjską Partię Socjalistów, zaciekle blokowała program reform prezydent Sandu, doprowadzając do wyniszczającej walki politycznej pomiędzy tymi dwoma obozami. W związku z tym Sandu zaczęła dążyć do rozwiązania parlamentu jako instytucji skorumpowanej i opanowanej przez oligarchiczne interesy.

Konstytucja przewiduje możliwość rozwiązania parlamentu, jeżeli dwukrotnie nie uda mu się zatwierdzić nowego rządu. Dlatego prezydent celowo nominowała kandydatów na premiera, którzy mieli zostać zgodnie z jej planem odrzuceni, wypełniając tym samym przesłankę do ogłoszenia przedterminowych wyborów. W odpowiedzi deputowani socjalistyczni ogłosili stan wyjątkowy, co w późniejszym postępowaniu przed Sądem Konstytucyjnym (SK) zostało uznane za niezgodne z prawem. Konflikt zakończył się 28 kwietnia 2021 r. wraz z wyrokiem SK potwierdzającym prawo prezydenta do rozwiązania parlamentu, co ostatecznie otworzyło drogę do przyspieszonych wyborów.

1.2. Zdecydowane zwycięstwo PAS w 2021 roku

Przedterminowe wybory z 11 lipca 2021 roku zakończyły się historycznym triumfem Partii Działania i Solidarności (PAS) Maii Sandu. Z poparciem 52,8% PAS zdobyła 63 z 101 mandatów w jednoizbowym parlamencie, zapewniając sobie stabilną, samodzielną większość. To pierwszy od 2001 roku przypadek, gdy jedna partia uzyskała bezwzględną większość, i pierwszy od lat 90., gdy oddolna formacja niezwiązana z kręgami oligarchicznymi objęła rządy bez partnerów koalicyjnych.

Wygrana PAS oznaczała zerwanie z ponad dekadą kruchych, niestabilnych koalicji, często naznaczonych korupcją i zależnością od wpływowych oligarchów (z Vladem Plahotniucem na czele). Opozycja poniosła dotkliwe straty: nowo utworzony Blok Wyborczy Komunistów i Socjalistów (BECS) zdobył 32 mandaty, a populistyczna Partia Şor kierowana przez zbiegłego oligarchę Ilana Şora dostała pozostałe 6 mandatów.

1.3. Bezprecedensowy mandat do reform

Zwycięstwo PAS z 2021 roku było czymś więcej niż głośnym wyrazem poparcia dla proeuropejskiego kursu w polityce zagranicznej. Opierało się przede wszystkim na wyraźnej obietnicy odnowy wewnętrznej: rozmontowania skorumpowanego, oligarchicznego układu, który przez lata zawłaszczał państwo. PAS prowadziła kampanię w oparciu o ambitny program antykorupcyjny, w tym głębokie reformy sądownictwa i deoligarchizację, zapowiadając kres „rządów złodziei”. Ten podwójny mandat, obejmujący geopolityczny zwrot na Zachód oraz zobowiązanie do wewnętrznego oczyszczenia, stał się punktem odniesienia, według którego wyborcy rozliczają dokonania rządu PAS, i wyznaczył ramy sporu politycznego przed wyborami w 2025 roku.

1.4. Sygnał ostrzegawczy: wybory prezydenckie i referendum unijne z 2024 r.

Jesienne wybory prezydenckie i równoczesne referendum w sprawie UE w 2024 roku były kluczowym barometrem nastrojów społecznych przed wyborami parlamentarnymi w 2025 roku. Pokazały zarówno mocne strony, jak i słabości obozu proeuropejskiego. Maia Sandu zapewniła sobie reelekcję w II turze z wynikiem 55%, pokonując Alexandra Stoianoglo, niezależnego kandydata wspieranego przez PSRM. Jej zwycięstwo potwierdziło wciąż utrzymującą się atrakcyjność kursu proeuropejskiego, zwłaszcza za sprawą mobilizacji mołdawskiej diaspory, której głosy ostatecznie okazały się rozstrzygające.

Referendum, przeprowadzone wraz z I turą wyborów prezydenckich, dotyczyło wpisania do konstytucji członkostwa w UE jako strategicznego celu kraju. Inicjatywa została przyjęta minimalną przewagą 50,46% do 49,54%. Ten niemalże remis, stojący w sprzeczności z wcześniejszymi sondażami, był wyraźnym sygnałem ostrzegawczym: ujawnił głębokie podziały społeczne, wrażliwość elektoratu wobec trudności gospodarczych i podatność wyborców na kampanie dezinformacyjne wspierane przez Rosję, które obserwatorzy międzynarodowi opisywali jako „bezprecedensowe” i „masowe”. Wniosek dla PAS był jasny: w kampanii 2025 roku nie wystarczy narracja geopolityczna, trzeba w przekonujący sposób odpowiedzieć na obawy obywateli dotyczące trudów dnia codziennego.

2. EWOLUCJA MOŁDAWSKIEJ SCENY POLITYCZNEJ

2.1. Partia Działania i Solidarności

Partia Działania i Solidarności (PAS) jest proeuropejskim, centrowym i liberalnym ugrupowaniem politycznym pod kierownictwem Igora Grosu. Założona została przez obecną prezydent kraju Maię Sandu w 2016 roku jako partia dążąca do pogłębienia integracji Mołdawii ze strukturami Unii Europejskiej oraz zwalczania endemicznej korupcji. PAS sprawuje władzę w kraju od 2021 roku po zwycięstwie w przedterminowych wyborach parlamentarnych.

Okres rządów ugrupowania przypadł jednak na niezwykle trudny dla Mołdawii czas. Wybuch pełnoskalowej wojny w Ukrainie doprowadził do napływu ponad miliona uchodźców, a decyzja o rezygnacji z dostaw rosyjskiego gazu wywołała poważny kryzys energetyczny. Mołdawia zmuszona była do zakupu surowców energetycznych z państw Unii Europejskiej po znacznie wyższych, rynkowych cenach, co mocno obciążyło zarówno gospodarkę, jak i portfele obywateli. Trudności te są regularnie wykorzystywane przez opozycję, która oskarża PAS o pogarszanie sytuacji społeczno-gospodarczej kraju.

Jednocześnie rośnie rozczarowanie części społeczeństwa brakiem widocznych postępów w walce z korupcją, będącą kluczowym elementem programu politycznego PAS. Obywatele zarzucają władzy, że do lata 2025 roku nie zapadł żaden znaczący wyrok skazujący w dużych sprawach korupcyjnych. Wśród części opinii publicznej panuje także przekonanie, że w Mołdawii nadal nie przeprowadzono wystarczających „czystek” i nie pociągnięto do odpowiedzialności skorumpowanych prokuratorów.

Spadek zaufania społecznego do PAS wyraźnie odbija się na wynikach sondaży. Obecnie ugrupowanie może liczyć na około 40% poparcia (spadek o około 13 pproc. wyniku w wyborach w 2021 r.). Mimo to partia wciąż utrzymuje pozycję lidera na mołdawskiej scenie politycznej, pozostając na czele rankingów wyborczych.

2.2. Patriotyczny Blok Wyborczy

Patriotyczny Blok Wyborczy utworzony został na początku sierpnia 2025 roku jako wspólna inicjatywa czterech prorosyjskich ugrupowań politycznych: Partii Socjalistów Republiki Mołdawii (PSRM) Igora Dodona, Partii Komunistów Republiki Mołdawii (PCRM) Vladimira Voronina, Partii Serce Mołdawii (PRIM) pod wodzą byłej baszkancki Gagauzji Iriny Vlah oraz Partii Przyszłość Mołdawii (PVM) kierowanej przez Vasilie Tarleva.

Prorosyjska koalicja kreuje się na główną siłę opozycyjną wobec rządzącej PAS, skupiając swoją kampanię na krytyce jej rządów. Blok zarzuca władzom nieudolność i obarcza je winą za pogłębiające się problemy gospodarcze i społeczne. Jednocześnie formacja deklaruje chęć „uratowania Mołdawii” i „wyciągnięcia jej” z – jak twierdzi – geopolitycznej gry prowadzonej przez Unię Europejską i NATO.

Choć obecne sondaże dają Patriotycznemu Blokowi Wyborczemu około 20% poparcia, ostateczny wynik formacji może być znacznie wyższy. Po zablokowaniu udziału w wyborach partii wchodzących w skład Ruchu Zwycięstwo, koalicja może przejąć część elektoratu Ilana Șora, zyskując dodatkowe głosy antyzachodnich wyborców.

2.3. Ruch „Zwycięstwo”

Ruch „Zwycięstwo” został założony w 2024 r. w Moskwie przez ściganego listem gończym zbiegłego z Mołdawii oligarchę Ilana Șora, który w 2014 roku dopuścił się kradzieży równowartości ok. miliarda dolarów z mołdawskiego systemu bankowego. Organizacja polityczna składa się z Partii „Odrodzenie”, Partii „Szansa”, Partii „Zwycięstwo” i „Alternatywnych Sił Ratunkowych Mołdawii”.

To obecnie najbardziej otwarcie prorosyjska siła polityczna w Mołdawii. Ruch kategorycznie odrzuca europejski kierunek rozwoju kraju, opowiadając się za bliskim sojuszem z Rosją. Jasnym sygnałem tej orientacji był kongres Ruchu, który odbył się 6 lipca 2025 roku w Moskwie, podczas którego Șor wezwał do „uratowania Mołdawii” poprzez zawarcie „bliskiej, niezawodnej i wiecznej” unii z Federacją Rosyjską.

Wśród kluczowych postaci „Zwycięstwa” znajdują się sam Șor oraz Evgenija Guțul, była baszkanka Gagauzji, która miała otwierać listy wyborcze ugrupowania. Oboje objęci są licznymi postępowaniami karnymi, a sama Guțul przebywa obecnie w areszcie domowym.

Z uwagi na wykrycie zagranicznych źródeł finansowania, w tym podejrzenia o wsparcie z Rosji i bezpośrednie finansowanie przez Ilana Șora, Ruch „Zwycięstwo” został wykluczony z udziału w nadchodzących wyborach parlamentarnych. Mimo to jego wpływ na kampanię wyborczą pozostaje znaczący, zarówno poprzez przekaz w mediach społecznościowych, jak i potencjalne przekierowanie elektoratu ku innym prorosyjskim ugrupowaniom.

2.4. Blok "Alternatywa"

Blok Wyborczy „Alternatywa” powstał jako inicjatywa trzech ugrupowań: Narodowego Ruchu Alternatywnego (MAN), Partii Rozwoju i Konsolidacji Mołdawii (PCDM) oraz Partii Wspólnego Działania – Kongresu Obywatelskiego (PAC-CC).

Formacja ta pozycjonuje się jako alternatywa wobec rządzącej PAS, deklarując liberalny, prozachodni kierunek i chęć realizacji programu opartego na czterech filarach: „Europejska Mołdawia”, „Wolnorynkowa gospodarka z nowoczesnymi zachętami”, „Neutralność i gwarancje demokratyczne dla wszystkich” oraz „Wzmocnienie tożsamości narodowej i spójności społecznej”.

Wśród głównych postaci Bloku „Alternatywa” znajdują się: Ion Ceban, obecny mer Kiszyniowa i były członek PCRM i PSRM; Ion Chicu, premier kraju w latach 2019–2020; Mark Tkachuk, były członek PCRM; oraz Alexandr Stoianoglo, główny rywal Mai Sandu w wyborach prezydenckich w 2024 roku. To właśnie postać Stoianoglo budzi największe wątpliwości co do rzeczywistej orientacji ugrupowania. Choć przedstawia się on jako liberalny kandydat proeuropejski, otwarcie mówi o potrzebie zacieśniania relacji z Rosją. W ubiegłorocznych wyborach prezydenckich otrzymał poparcie Partii Socjalistów, a jego kandydaturę miała wspierać sama Moskwa, forsując go jako „rosyjską alternatywę” dla Sandu. Poza Alexandrem Stoianoglo, również Ion Ceban oskarżany jest o związki z Federacją Rosyjską, która miała wspierać jego kandydaturę w wyborach parlamentarnych z 2019 roku.

W efekcie, mimo deklarowanego proeuropejskiego kursu, „Alternatywa” budzi poważne obawy co do swojej rzeczywistej orientacji geopolitycznej. W najnowszych sondażach blok ten może liczyć na poparcie rządu 8%.

2.5. Pozostałe ugrupowania

Wśród ugrupowań, które najprawdopodobniej nie odegrają kluczowej roli w nadchodzących wyborach, znajduje się m. in. populistyczna „Nasza Partia” pod przewodnictwem Renato Usat’iego, która w ostatnich sondażach notuje poparcie na poziomie około 9%. Mimo pewnej rozpoznawalności i aktywności medialnej obecne wyniki wskazują, że trudno jej będzie przekroczyć próg dający realny wpływ na kształt parlamentu.

W podobnej sytuacji znajduje się Partia Wielkiej Mołdawii kierowana przez Victorię Furtunę, mająca poparcie około 2,1%. Również unionistyczna Partia „Demokracja w Domu” pod wodzą Vasile Costiucy pojawia się w sondażach z wynikiem około 2,3%. Pomimo widoczności i zaangażowania swoich liderów ugrupowania te zapewne nie przekroczą progu wyborczego i tym samym nie będą miały reprezentacji w legislaturze. Pozostałe komitety wyborcze notują poparcie poniżej 1%.

3. GEOPOLITYCZNE UWARUNKOWANIA MOŁDAWII

3.1. Unia Europejska: katalizator reform i kierunek polityki zagranicznej

Dla obecnego rządu UE jest jednocześnie strategiczną kotwicą i katalizatorem zmian politycznych: wyznacza drogę, zapewnia wsparcie finansowe i dostarcza silnego impulsu modernizacyjnego. Proces akcesyjny do UE stał się główną osią działania rządu PAS. Dwa kluczowe kamienie milowe - przyznanie statusu kandydata w czerwcu 2022 r. oraz formalne otwarcie negocjacji w czerwcu 2024 r. - przyniosły rządowi wymierne sukcesy polityczne i nadały programowi reform konkretną strukturę. Wymogi akcesyjne obligują Mołdawię do dostosowania prawa do unijnego *acquis communautaire*, co daje władzom przejrzysty i weryfikowalny plan zmian w sądownictwie, administracji publicznej i regulacjach gospodarczych. Pierwszy szczyt UE-Mołdawia, zorganizowany w Kiszyniowie w lipcu 2025 r., miał być silnym sygnałem zacieśniania więzi i wyrazem poparcia państw UE dla kursu prowadzonego przez obecny rząd.

W okresie rządów PAS wsparcie finansowe UE było kluczowe dla utrzymania stabilności gospodarczej Mołdawii w sytuacji nakładających się kryzysów. Instrument na rzecz Reform i Wzrostu (pakiet pożyczek i dotacji o wartości 1,9 mld euro) ma wspierać gospodarkę i przyspieszać konwergencję z UE. Dodatkowy pakiet wsparcia energetycznego o wartości 250 mln euro pozwolił rządowi złagodzić skutki kryzysu energetycznego dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw. Ta pomoc, choć niezbędna, jest powiązana z warunkami reform, które bywają politycznie kosztowne dla obozu PAS, a opozycja przedstawia je jako postępującą utratę suwerenności.

Skala zaangażowania UE sprawia, że jej reputacja i wiarygodność w Mołdawii są dziś ściśle powiązane z losami politycznymi PAS. W świetle wojny Rosji z Ukrainą nadrzędnym priorytetem Brukseli jest zapobieżenie przejęciu władzy w Kiszyniowie przez siły prorosyjskie. Powstaje w ten sposób dynamika, w której UE bywa postrzegana nie jako neutralny arbiter, lecz jako aktywny sojusznik rządzącej partii. Z jednej strony wzmacnia to pozycję władz, ale jednocześnie daje opozycji mocny argument: możliwość kreowania obrazu PAS jako uległego wobec zewnętrznych interesów i przedstawiania zaangażowania UE jako ingerencji z zewnątrz.

3.2. Rosja: Hybrydowe działania destabilizacyjne

Rosja prowadzi wobec Mołdawii stałą, wielowymiarową wojnę hybrydową. Jej cel jest jasny: wykoleić integrację europejską, osłabić instytucje demokratyczne i przywrócić kraj do rosyjskiej strefy wpływów. Władze mołdawskie wskazują na co najmniej dziesięć narzędzi ingerencji. Prezydent Maia Sandu nazwała całokształt rosyjskich działań „bezprecedensowym atakiem” na suwerenność państwa.

Wśród działań Rosji należy wskazać:

- **Nielegalne finansowanie i kupowanie głosów:** Według szacunków mołdawskich służb do kraju trafiły środki rzędu nawet 100 mln euro na wsparcie prorosyjskich polityków i masowe kupowanie głosów. Pieniądze te są transferowane przez złożone sieci z wykorzystaniem kryptowalut i spółek offshore. Kluczowym pośrednikiem pozostaje ukrywający się za granicą oligarcha Ilan Șor. Z rosyjskich środków finansuje się partie polityczne, protesty antyrządowe oraz bezpośrednie przekupywanie uboższych wyborców: gotówką, żywnością lub drewnem opałowym.
- **Dezinformacja i manipulacja informacją:** Trwa nieprzerwana kampania prowadzona przez rosyjskie media państwowe (wciąż dostępne lokalnie), platformy społecznościowe i sieci lokalnych pośredników. Rozpowszechniane są narracje antyunijne, antyzachodnie i antyrządowe, których celem jest sianie chaosu, pogłębianie podziałów, osłabianie zaufania do instytucji oraz budowanie apatii i cynizmu wyborców.

- **Szantaż energetyczny:** Rosja systematycznie używa dostaw energii jako dźwigni politycznej. Ograniczenia dostaw gazu przez Gazprom pod koniec 2024 roku oraz wstrzymanie tranzytu przez Ukrainę od stycznia 2025 roku zbiegły się w czasie z okresem poprzedzającym wybory, co jeszcze bardziej pogłębiło napięcia gospodarcze i społeczne.
- **Instrumentalizacja Naddniestrza:** Kreml wykorzystuje separatystyczne Naddniestrze jako narzędzie destabilizacji. Utrzymuje tam kontyngent tzw. „sił pokojowych” i grozi zwiększeniem obecności wojskowej, tworząc stałe zagrożenie na wschodniej flance Mołdawii. Rosyjska Służba Wywiadu Zagranicznego (ros. SVR) oskarża NATO o przekształcanie Mołdawii w „wysuniętą bazę” do agresji przeciw Rosji, co może posłużyć jako pretekst do dalszych działań w przyszłości.
- **Cyberataki:** Skoordynowane ataki wymierzone w instytucje państwowe, w tym komisje wyborcze, mają zakłócać proces demokratyczny i podważać zaufanie publiczne do ich uczciwości.

4. WEWNĘTRZNE LINIE PODZIAŁU

Chociaż tegoroczne wybory przedstawiane są głównie w kategoriach geopolitycznych, na ich ostatecznym wyniku zaważą prawdopodobnie sprawy krajowe. Codzienne trudności gospodarcze, rozczarowujące tempo reform antykorupcyjnych, kwestie tożsamościowe oraz nierozwiązany status Naddniestrza tworzą kluczowe linie podziału, wzdłuż których można wyróżnić poszczególne elektoraty. Te kwestie są szczególnie podatnym gruntem dla narracji opozycyjnych i stanowią kluczowe wyzwanie dla obecnego rządu.

4.1. Poczucie tożsamości narodowej

Istotnym jest także dodać, iż na preferencje polityczne obywateli Republiki Mołdawii wpływa wiele czynników. Jednym z nich jest tożsamość narodowa, a raczej koncepcja tożsamości narodowej, którą dana jednostka uznaje za prawdziwą. W Mołdawii istnieją trzy główne teorie co do pochodzenia etnicznego Mołdawian. Pierwszą z nich jest panrumunizm (unionizm), który wyklucza istnienie narodu mołdawskiego. Zwolennicy koncepcji unionistycznej twierdzą, iż Mołdawianie i Rumuni stanowią jeden naród, który został sztucznie podzielony poprzez Traktat w Bukareszcie z 1812 roku. Unioniści preferują więc ugrupowania, które w swoich postulatach dotyczących polityki zagranicznej głoszą ideę zjednoczenia Mołdawii z Rumunią, a tym samym wejścia w skład Unii Europejskiej.

Drugą teorią tożsamościową jest koncepcja mołdawianizmu typu sowieckiego (etnicznego), która wykształciła się na bazie teorii mołdawianizmu propagowanego przez ZSRR. Według tej koncepcji, naród mołdawski znacząco różni się od narodu rumuńskiego, zarówno historycznie, etnicznie, jak i kulturowo. Mołdawianie etniczni propagują istnienie języka mołdawskiego, który - ich zdaniem - znacząco różni się od języka rumuńskiego. Ponadto uważają oni, iż Mołdawianie bardziej niż Rumuni pochodzą od Słowian. Zwolennicy tej teorii zdecydowanie częściej popierają partie lewicowe i prorosyjskie, takie jak Partia Socjalistów i Partia Komunistyczna Republiki Mołdawii.

Trzecią teorią tożsamościową jest koncepcja mołdawianizmu obywatelskiego (europejskiego), stanowiącą niejako pomost pomiędzy teoriami mołdawianizmu etnicznego i panrumunizmu. Mołdawianizm obywatelski w założeniach nie zagłębia się w tematy pochodzenia etnicznego narodu mołdawskiego, zamiast tego skupia się na współczesnych kwestiach politycznych. Koncepcja ta postuluje włączenie Mołdawii w skład Unii Europejskiej jako niepodległego i niezależnego od Rumunii państwa, nie odrzucając jednocześnie dziedzictwa kulturowego, jakie dzieli ona ze swoim sąsiadem. Zwolennicy mołdawianizmu obywatelskiego głosują zatem przeważająco na partie proeuropejskie.

4.2. Trudności gospodarcze i obawy wyborców

4.2.1. Sytuacja gospodarcza Mołdawii

Prognozy Międzynarodowego Funduszu Walutowego i Banku Światowego malują ponury obraz mołdawskiej gospodarki. Realny wzrost PKB na 2025 rok prognozowany jest na wyjątkowo niskim poziomie - między 0,6% a 0,9%, co jest jednym z najsłabszych wyników w regionie. Stagnacji tej towarzyszy prognozowana średnia inflacja na poziomie 8% i duży deficyt na rachunku bieżącym (-14,5%), co dość dobrze odzwierciedla podatność gospodarki na zewnętrzne szoki. Mołdawia została dotknięta przez „polikryzys”: skutki trwającej wojny Rosji w Ukrainie, dodatkowe obciążenia związane ze wspieraniem dużej liczby uchodźców, a na przełomie 2024 i 2025 roku poważny skok cen energii spowodowany wygaśnięciem kontraktu na tranzyt rosyjskiego gazu przez Ukrainę.

4.2.2. Kryzys inflacyjny/kosztów życia

Powyższe dane makroekonomiczne przekładają się na trudności odczuwane przez społeczeństwo. Jak pokazują sondaże opinii publicznej, Mołdawianom doskwierają przede wszystkim rosnące ceny energii i żywności oraz stagnacja realnych dochodów. W najświeższych danych widać także wzrost wskaźnika ubóstwa absolutnego (bezwzględnego) do 33,6%. To powszechne niezadowolenie społeczne stanowi potężną broń polityczną dla opozycji. Pozwala partiom prorosyjskim na przedstawianie prostej i atrakcyjnej, choć fałszywej narracji: że trudności gospodarcze są bezpośrednią konsekwencją proeuropejskiej polityki rządu i że powrót do pragmatycznych stosunków z Moskwą przyniesie z powrotem tanią energię i poprawę sytuacji gospodarczej.

4.2.3. Walka z korupcją

Jedną z głównych obietnic wyborczych z 2021 roku było podjęcie zdecydowanej walki z systemową korupcją. Mimo że rząd podjął szereg działań na odcinku legislacyjnym, brak odczuwalnych efektów reform pozostaje istotnym źródłem frustracji społecznej. Rząd wdrożył kompleksowy pakiet zmian, obejmujący m.in. utworzenie Specjalnego Sądu Antykorupcyjnego (SAJ), wprowadzenie złożonego procesu weryfikacji sędziów i prokuratorów oraz narzędzi do przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy zgodnie z międzynarodowymi standardami. Reformy instytucjonalne nie przełożyły się jednak jeszcze na głośne wyroki, których oczekuje społeczeństwo. Trudności w skutecznym pociągnięciu do odpowiedzialności takich oligarchów jak Ilan Șor czy Vlad Plahotniuc, powszechnie uważanych za głównych architektów zawłaszczenia państwa w ostatnich dekadach, podsyca narrację, że walka rządu z korupcją jest albo nieskuteczna, albo selektywna, co boleśnie podważa kluczowy aspekt wiarygodność obozu PAS.

4.2.4. Problem Naddniestrza

Konflikt wokół separatystycznego regionu Naddniestrza, pozostający w zamrożeniu przez ponad trzy dekady, został ożywiony przez wybuch pełnoskalowej wojny w Ukrainie i kryzys energetyczny na początku 2025 roku. Wstrzymanie dostaw darmowego gazu z Rosji, od którego gospodarka i sektor energetyczny regionu były niemal całkowicie zależne, wywołało w Naddniestrzu poważny kryzys humanitarny i gospodarczy. Wydarzenia te stanowiły zarówno strategiczną szansę, jak i poważne ryzyko dla Kiszyniowa. Z jednej strony zwiększyło to ekonomiczną przewagę Mołdawii nad władzami separatystycznymi, przybliżając jednocześnie perspektywę ewentualnej reintegracji regionu z Mołdawią. Z drugiej strony kryzys stworzył znaczne obciążenie dla Mołdawii, które Rosja usiłowała wykorzystać na ostatniej prostej przed wyborami parlamentarnymi. Moskwa nadal utrzymuje w regionie około 1500 żołnierzy (rekrutujących się w dużej mierze spośród lokalnej ludności) i wzmocniła swoją narrację o konieczności „ochrony” rosyjskich obywateli, wskazując nawet na możliwość rozmieszczenia kolejnych jednostek. Ostatecznie rząd PAS poradził sobie z tym złożonym kryzysem, zapewniając Naddniestrzu przy wsparciu UE pomoc techniczną i humanitarną.

4.3. Demografia wyborcza

4.3.1. Głębokie podziały wśród elektoratu

Mimo że większość Mołdawian nadal popiera członkostwa w UE, poparcie to nie jest ani monolityczne, ani bezwarunkowe. Sondaż z kwietnia 2025 roku pokazał, że podczas gdy 27% Mołdawian chce proeuropejskiej polityki zagranicznej, 47% nadal opowiada się za zrównoważonym podejściem do relacji z UE i Rosją. Szczególnie wymowny był sondaż Międzynarodowego Instytutu Republikańskiego (IRI) z czerwca 2025 roku, który wykazał, że po raz pierwszy od ponad dwóch dekad kraj był niemal równo podzielony w ocenie ogólnego kierunku zmian: według 49% respondentów Mołdawia zmierza w dobrym kierunku, a 48% w złym. Wskazuje to nie tylko na niewielką konsolidację poparcia dla programu rządu, ale także na głęboko podzielone społeczeństwo w przededniu kluczowych wyborów.

4.3.2. Kluczowa rola mołdawskiej diaspory

Mołdawska diaspora, licząca setki tysięcy osób i zamieszkująca głównie Europę Zachodnią, jest w przeważającym stopniu proeuropejska i odegrała decydującą rolę w ostatnich wyborach prezydenckich. Jej rekordowa frekwencja była kluczowa dla prezydenckich zwycięstw Mai Sandu zarówno w 2020, jak i 2024 roku. Mobilizacja tego zewnętrznego elektoratu ponownie będzie rozstrzygającym czynnikiem dla ostatecznego wyniku PAS w tegorocznych wyborach. Wysoka frekwencja diaspory mogłaby ponownie zrekompensować straty krajowe i przesądzić o tym, że PAS zapewni sobie kolejny raz samodzielną większość, zwłaszcza jeśli wyniki głosowania w kraju będą bardzo wyrównane.

5. ZAGROŻENIA DLA PRZEBIEGU PROCESU WYBORCZEGO

5.1. Wnioski z wyborów prezydenckich i referendum europejskiego w 2024 roku

Nadchodzące wybory odbywają się w okolicznościach niesłabnącej od 2024 roku politycznej presji ze strony Rosji, która wzmacniana jest przez potężną kampanię propagandowo-dezinformacyjną. Dla przypomnienia: w trakcie ubiegłorocznych wyborów prezydenckich połączonych z referendum konstytucyjnym w sprawie wpisania do konstytucji integracji europejskiej jako strategicznego celu Rosja wykorzystywała wiele kanałów i sposobów oddziaływania na obywateli Mołdawii w celu odrzucenia propozycji referendalnych oraz niedopuszczenia do reelekcji proeuropejskiej prezydent Mai Sandu.

Do takich działań zalicza się szeroko zakrojona akcja dezinformacyjna, która przejawiała się w wysyłaniu mołdawskim urzędnikom i przedsiębiorcom sfałszowanej korespondencji, pochodzącej rzekomo od przedstawicieli krajowych instytucji czy nawet od przedstawicieli Unii Europejskiej, w której znajdowały się treści podważające sens integracji Republiki Mołdawii z UE.

Jednocześnie kampania dezinformacyjna toczyła się także w sieci. Zarówno w okresie przedwyborczym, jak i w trakcie trwania wyborów media społecznościowe w Mołdawii zalane były treściami jednoznacznie prorosyjskimi, które nakłaniały do głosowania przeciwko integracji Mołdawii z UE. Jak wskazuje Mołdawska Służba Bezpieczeństwa i Wywiadu (SIS) kampania dezinformacyjna prowadzona była przez m.in.: ponad 160 kanałów na platformie Telegram, ponad 90 kanałów na Tik-Tok, ponad 70 grup/kont na Facebooku oraz liczne boty na rosyjskim portalu Vkontakte.

W kampanię dezinformacyjną zaangażowany był również Ilan Șor, który rozpowszechniał fałszywe treści za pomocą ponad 40 stron internetowych i reklam w mediach społecznościowych, które zostały przez niego sfinansowane.

Najskuteczniejszym narzędziem w rękach Șora był komunikator Telegram. Na platformie tej funkcjonowało kilkadziesiąt powiązanych z nim chatbotów oraz kilkanaście kanałów, których celem było przekonanie jak największej ilości obywateli Mołdawii do zagłosowania przeciwko integracji europejskiej oraz za kandydatem popieranym przez oligarchę. Chcąc osiągnąć swój cel, Șor oferował użytkownikom opłaty w wysokości od 500 do 5000 lejów. Jak donosi raport SIS, około 130 tysięcy mołdawskich obywateli zostało przekupionych do oddania głosu na konkretnego kandydata.

Jednocześnie, w trakcie trwania kampanii wyborczej, jak i w dzień wyborów, zaobserwowano wzmożone ataki DDoS ze strony cyberprzestępców powiązanych z FR na mołdawską infrastrukturę wyborczą, do której zaliczały się strony rządowe oraz internetowe strony prezentujące wyniki głosowania. Ponadto w wielu zagranicznych lokalach wyborczych zmagало się z intensywnymi zgłoszeniami fałszywych alarmów bombowych, które miały zakłócić proces wyborczy w Rumunii, Niemczech i Wielkiej Brytanii.

5.2. Przygotowania do zakłócenia przebiegu wyborów parlamentarnych w 2025 roku

Zaplanowanym na 28 września 2025 roku wyborom parlamentarnym również grozi ingerencja ze strony Kremla, w co ponownie zaangażowany ma być oligarcha Ilan Șor.

11 sierpnia 2025 r. Șor wezwał mieszkańców Mołdawii za pomocą komunikatora Telegram do rozstawiania namiotów, które sparaliżują centrum Kiszyniowa, oferując w zamian równowartość około dziesięciokrotności płacy minimalnej w Mołdawii. Obiecuje 100 dolarów dziennie tym, którzy dołączą do zorganizowanych protestów, wspieranych przez jego rozległą sieć, zbudowaną w ostatnich latach. Sieć ta ma obecnie obejmować ponad 130 tysięcy osób, czyli prawie 10 procent z około 1,5 miliona stałych wyborców w Mołdawii.

Źródło zdjęcia: Moldova1.md/Blocul „Victorie”/Telegram

W mołdawskim internecie nasila się także kampania dezinformacyjna wymierzona w prowadzącą w sondażach Partię Działania i Solidarności oraz w prezydent Maię Sandu. Wraz ze zbliżającym się terminem wyborów parlamentarnych rośnie liczba fałszywych informacji, deepfake'ów i zmanipulowanych treści, które pojawiają się głównie na TikToku oraz na sklonowanych stronach internetowych podszywających się pod wiarygodne źródła.

Główna narracja promowana przez autorów tych treści sugeruje, że Mołdawia traci niezależność na rzecz NATO i Unii Europejskiej, a zwycięstwo PAS mogłoby doprowadzić do konfliktu z Rosją. W przekazach tych wybory przedstawiane są jako decyzja między zachowaniem neutralności a wojną, analogiczną do tej, która toczy się w Ukrainie.

6. PODSUMOWANIE: POWYBORCZE SCENARIUSZE

6.1. Scenariusz I: Samodzielna większość PAS (51+ mandatów)

- **Prawdopodobieństwo:** Osiągnięcie takiego wyniku przez PAS wydaje się trudne, ale nie jest całkowicie nierealne. Partia rządząca musiałaby przezwyciężyć znaczne zmęczenie wyborców i niezadowolenie społeczne z powodu trudnej sytuacji gospodarczej. Sukces zależy w dużej mierze od dwóch czynników: masowej mobilizacji proeuropejskiej diaspory, której frekwencja była decydująca także w przeszłości, oraz zdolności do przekonania znacznej części grupy niezdecydowanych wyborców krajowych do ponownego powierzenia władzy partii rządzącej. Osiągnięcie progu 51 mandatów będzie nie lada wyzwaniem, gdyż średnia sondażowa dla PAS z ostatnich tygodni kampanii oscyluje wokół 40%.
- **Konsekwencje:** Samodzielna większość dla PAS byłaby interpretowana jako wyraźne potwierdzenie prounijnego mandatu z 2021 roku. Zapewniłoby to rządowi stabilne zaplecze parlamentarne do kontynuowania, a w optymistycznym scenariuszu być może nawet przyspieszenia, trudnych reform wymaganych w ramach procesu akcesyjnego do UE. Wygrana PAS dodatkowo wzmocniłaby sojusz Mołdawii z Zachodem i zostałaaby przyjęta z zadowoleniem w Brukseli i innych zachodnich stolicach. Taki wynik mógłby jednak także zachęcić Rosję do zintensyfikowania działań hybrydowych wobec Mołdawii i pogłębić polaryzację polityczną kraju, pozostawiając dużą część społeczeństwa z poczuciem pozbawienia reprezentacji we władzy wykonawczej.

6.2. Scenariusz 2: Rząd koalicyjny z PAS na czele

- **Prawdopodobieństwo:** Jest to najbardziej prawdopodobny scenariusz. Jeśli PAS pozostanie największą partią w parlamencie, ale nie zdobędzie samodzielnej większości, będzie zmuszona szukać partnera koalicyjnego do stworzenia rządu. Biorąc pod uwagę przepaść ideologiczną dzielącą PAS i komunistyczno-socjalistyczny Patriotyczny Blok Wyborczy, jedynym realnym partnerem byłby nowy centrowy Blok Alternatywa (BA).
- **Konsekwencje:** Utworzenie koalicji PAS-BA wymagałoby znacznych kompromisów politycznych. Aby zapewnić sobie wsparcie BA, PAS prawdopodobnie musiałby oddać kontrolę nad kluczowymi ministerstwami i złagodzić swoją twardą, antyrosyjską politykę zagraniczną na rzecz bardziej „zrównoważonego” podejścia. Tempo kluczowych politycznych reform, zwłaszcza w obszarze sądownictwa i walki z korupcją, mogłoby zostać spowolnione, a nawet wstrzymane w celu utrzymania stabilności koalicji. Mimo że przystąpienie do UE niemalże na pewno pozostałoby oficjalnie strategicznym celem takiego rządu, jego praktyczna realizacja mogłaby utknąć w wewnętrznych podziałach i walkach politycznych, prowadząc potencjalnie do trwałej niestabilności rządu i utraty impetu na ścieżce integracji europejskiej.

6.3. Scenariusz 3: Rząd opozycyjny (bez PAS)

- **Prawdopodobieństwo:** Jest to najmniej prawdopodobny scenariusz, ale nie można go całkowicie wykluczyć. Wymagałby on od różnych frakcji opozycyjnych przewyciężenia wewnętrznej rywalizacji i utworzenia „wielkiej koalicji” wszystkich sił anty-PAS, prawdopodobnie jednoczącej Patriotyczny Blok Wyborczy i Blok Alternatywa, która musiałaby korzystać z co najmniej cichego poparcia pomniejszych partii.
- **Konsekwencje:** Ten wynik oznaczałby zdecydowane odwrócenie obecnej geopolitycznej orientacji Mołdawii. Taki rząd prawdopodobnie prowadziłby „wielowektorową” politykę zagraniczną, składając gołosłowne deklaracje poparcia dla procesu akcesji do UE w celu utrzymania dostępu do europejskiego wsparcia finansowego, jednocześnie aktywnie pracując nad odbudową więzi politycznych i gospodarczych z Federacją Rosyjską. W polityce wewnętrznej należałoby liczyć się z możliwością wdrożenia rozwiązań wzorowanych na rosyjskich działaniach represyjnych, takich jak ustawa o „zagranicznych agentach” czy ściślejsza kontrola państwa nad niezależnymi mediami i społeczeństwem obywatelskim. Prawie na pewno uruchomiłoby to klauzule ochronne w umowach finansowych Mołdawii z UE, narażając kraj na ryzyko utraty miliardów euro pomocy i zamrożenie procesu integracji z UE. Dla Kremla scenariusz ten oznaczałby ważny sukces w wymiarze strategicznym, pokazujący jego zdolność do odwrócenia prozachodniej trajektorii w swoim „bliskim sąsiedztwie” poprzez nasilenie działań hybrydowych.

10. BIBLIOGRAFIA

1. *2021 Moldovan parliamentary election* | Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/2021_Moldovan_parliamentary_election
2. *2024 Moldovan presidential election* | Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/2024_Moldovan_presidential_election
3. *2025 Moldovan parliamentary election* | Wikipedia:
https://en.wikipedia.org/wiki/2025_Moldovan_parliamentary_election
4. *A Fragile Stability in Moldova* | Carnegie Endowment for International Peace:
<https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2022/05/a-fragile-stability-in-moldova?lang=en>
5. *Badanie środowiska informacyjnego Mołdawii* | Info OPS Polska:
<https://infoops.pl/badanie-srodowiska-informacyjnego-moldawii/>
6. *Blocul ALTERNATIVA lansează patru piloni pentru o guvernare responsabilă și un viitor demn al Republicii Moldova* | Alerta:
<https://alerta.md/blocul-alternativa-lanseaza-patru-piloni-pentru-o-guvernare-responsabila-si-un-viitor-demn-al-republicii-moldova/>
7. *Blocul Electoral Patriotic a dat start campaniei electorale în apropierea Mănăstirii Căpřiana* | PSRM:
<https://socialistii.md/patrioticheskij-blok-obyavil-o-nachale-svoej-izbiratelnoj-kampanii-u-sten-kapriyanskogo-monastyrya/>
8. *Cała władza w ręce PAS - bilans otwarcia proeuropejskich rządów w Mołdawii* | PISM:
<https://www.pism.pl/publikacje/cala-wladza-w-rece-pas-bilans-otwarcia-proeuropejskich-rzadow-w-moldawii>
9. *Defending Democracy: Why Moldova's 2025 Parliamentary Elections Matter* | CSIS:
<https://www.csis.org/analysis/defending-democracy-why-moldovas-2025-parliamentary-elections-matter>
10. *Elections in Moldova* | OSCE: <https://www.osce.org/odihr/elections/moldova>

11. *European Commission and Moldova agree on a 2-year Comprehensive Strategy for Energy Independence and Resilience and immediate support with the energy bills* | EEAS, accessed on August 1, 2025, https://www.eeas.europa.eu/delegations/moldova/european-commission-and-moldova-agree-2-year-comprehensive-strategy-energy-independence-and_en
12. *Fraudele electorale constatate în cadrul alegerilor prezidențiale și a referendumului republican* | SIS: https://sis.md/sites/default/files/comunicate/fisiere/Raport_SIS_Public_Interferenta_in_procesul_electoral_0.pdf
13. *Global Elections Hub* | Hogan Lovells: <https://digital-client-solutions.hoganlovells.com/resources/elections-hub/jurisdiction/moldova>
14. *Ilan Șor, condamnat la închisoare și fugit din țară, la Moscova: „Singura salvare pentru R. Moldova este uniunea cu Rusia” (VIDEO)* | Newsmaker: <https://newsmaker.md/ro/ilan-sor-condamnat-la-inchisoare-si-fugit-din-tara-la-moscova-singura-salvare-pentru-r-moldova-este-uniunea-cu-rusia-video>
15. *IRI Moldova Poll indicates Greater Optimism in Country's Direction, Economic Concerns and Continued Negative Views of Russia* | IRI: <https://www.iri.org/news/iri-moldova-poll-indicates-greater-optimism-in-countrys-direction/>
16. *Moldova - European Commission* | Enlargement and Eastern Neighbourhood: https://enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/moldova_en
17. *Moldova - Transition Report 2024-25* | EBRD: https://www.ebrd.com/content/dam/ebrd_dxp/assets/pdfs/office-of-the-chief-economist/transition-report-archive/transition-report-2024/country-assessments-2023-24/eastern-europe-and-the-caucasus/Transition-Report-2024-25-Moldova.pdf
18. *Moldova 2025 elections: Organizations linked to Sor operate freely in Moldova, disinformation campaigns by Russia and Belarus intensify, and anti-government protests orchestrated* | Context: <https://context.ro/each-week-leading-up-to-the-vote-context-ro-will-be-publishing-a-round-up-of-the-most-important-investigations-and-news-stories-that-highlight-how-foreign-forces-namely-russia-are-3/>

19. *Moldova Country Report 2024* | BTI Transformation Index: <https://bti-project.org/en/reports/country-report/MDA>
20. *Moldova Overview: Development news, research, data* | World Bank: <https://www.worldbank.org/en/country/moldova/overview>
21. *Moldova will have the lowest economic growth in the region in 2025. FMI forecasts* | ipn.md: <https://ipn.md/en/moldova-will-have-the-lowest-economic-growth-in-the-region-in-2025-fmi-forecasts/>:
22. *Moldova: An Overview* | Congress.gov: <https://www.congress.gov/crs-product/IF10894>
23. *Moldova: challenges and progress towards EU membership* | Europarl: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20250606STO28765/moldova-challenges-and-progress-towards-eu-membership>
24. *Moldova: Freedom in the World 2025 Country Report* | Freedom House: <https://freedomhouse.org/country/moldova/freedom-world/2025>
25. *Moldova's 2025 Election: A Defining Vote in a Fragile Democracy* | Tony Blair Institute: <https://institute.global/insights/geopolitics-and-security/moldovas-2025-election-a-defining-vote-in-a-fragile-democracy>
26. *Moldovan Oligarch Offers Cash Bribes to Incite Protests Before Poll* | Balkan Insight: <https://balkaninsight.com/2025/08/15/moldovan-oligarch-offers-cash-bribes-to-incite-protests-before-polls/>
27. *Moldovan poll: Four parties would enter Parliament* | Radio Moldova: <https://radiomoldova.md/p/57529>
28. *Moldovan's Electoral Administration strengthened with new Political Parties auditing methodology* | The Council of Europe: <https://www.coe.int/bs/web/electoral-assistance/-/moldovan-s-electoral-administration-strengthened-with-new-political-parties-auditing-methodology>
29. *Moldova's election and referendum well-managed and competitive, despite serious attempts to undermine its integrity, international observers say* | OSCE PA: <https://www.oscepa.org/en/news-a-media/press-releases/press-2024/moldovas-election-and-referendum-well-managed-and-competitive-despite-serious-attempts-to-undermine-its-integrity-international-observers-say>

30. *Moldova's president warns of 'unprecedented' Russian election meddling* | Politico.eu: <https://www.politico.eu/article/moldova-warns-russian-election-interference-mai-sanducyberattack-disinformation/>
31. *Moldova's presidential race: Pro-EU and Russia-friendly candidates face off in crucial runoff* | Euronews: <https://www.euronews.com/my-europe/2024/10/30/moldovas-presidential-race-pro-eu-and-russia-friendly-candidates-face-off-in-crucial-runoff>
32. *Online disinformation intensifies ahead of Moldovan parliamentary elections* | Euronews: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/09/03/online-disinformation-intensifies-ahead-of-moldovan-parliamentary-elections>
33. *Primul sondaj din perioada electorală arată un viitor Parlament fără o majoritate clară* | Radio Europa Libera: <https://moldova.europalibera.org/a/primul-sondaj-din-perioada-electorala-arata-un-viitor-parlament-fara-o-majoritate-clara/33508250.html>
34. *Putin tries to use Moldova to undermine Ukraine and NATO* | FDD, <https://www.fdd.org/analysis/2025/07/31/putin-tries-to-use-moldova-to-undermine-ukraine-and-nato/>
35. *Republic of Moldova* | IMF: <https://www.imf.org/en/Countries/MDA>
36. *Risk Assessment: Electoral Integrity in Moldova* | German Marshall Fund of the United States: <https://www.gmfus.org/news/risk-assessment-electoral-integrity-moldova>
37. *Romania and Moldova in 2025: Navigating Political Change* | Institut Jacques Delors: https://institutdelors.eu/content/uploads/2025/06/PB_250325_Roumanie_Moldavie_Parmentier_EN.pdf
38. *Russia Seeks to Deploy 10K More Troops to Moldovan Breakaway Region, PM Says* | The Moscow Times: <https://www.themoscowtimes.com/2025/06/04/russia-seeks-to-deploy-10k-more-troops-to-moldovan-breakaway-region-pm-says-a89338>
39. *The bear behind the ballot: Moldova's election in the shadow of war* | ECFR: <https://ecfr.eu/publication/the-bear-behind-the-ballot-moldovas-election-in-the-shadow-of-war/>

INSTYTUT
NOWEJ EUROPY

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI –
CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH
KORPUSU SOLIDARNOŚCI – RZĄDOWEGO PROGRAMU WSPIERANIA I ROZWOJU
WOLONTARIATU SYSTEMATYCZNEGO NA LATA 2018-2030**